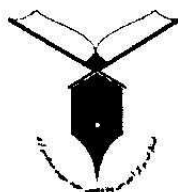

الگوی محیط‌شناسی ژئوپلیتیکی کشورهای پیرامون

مؤلف: حامد ابراهیمی

مرکز مطالعات و پژوهش‌های اطلاعاتی معاونت اطلاعات ارتش ج.ا.ایران

بهار ۱۴۰۰

سرشناسه	ابراهیمی، حامد: ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآورنده	EBRAHIMI, HAMED الگوی محیط‌شناسی ژئوپلیتیکی کشورهای پیرامون/ مؤلف: حامد ابراهیمی؛ نظارت و اجرا: مرکز مطالعات و پژوهش‌های اطلاعاتی معاونت اطلاعات ارتش ج.ا.ایران؛ ناظر عالی: دکتر عباس جمفری‌نیا؛ ناظر علمی: دکتر جهانگیر شریعت؛ ویراستار و ناظر فنی: دکتر ذکریا کاظم‌پور.
مشخصات نشر	تهران، مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۶۶ص. جدول (بخشی رنگی)، نمودار (رنگی).
شابک	۸-۶۲-۸۸۴۶-۶۰۰-۹۷۸: ۸۴۰,۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
موضوع	سیاست جغرافیایی-ایران
شناسه افزوده	ایران، ارتش، مرکز مطالعات و پژوهش‌های اطلاعاتی.
شناسه افزوده	مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی.
رده‌بندی کنگره	319JC
رده‌بندی دیویی	۳۲۰/۱۲۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۸۴۶۰۰۶۱
اطلاعات رکوردشناسی ملی: فیا	

نام کتاب: **الگوی محیط‌شناسی ژئوپلیتیکی کشورهای پیرامون**

نظارت و اجرا: مرکز مطالعات و پژوهش‌های اطلاعاتی معاونت اطلاعات ارتش ج.ا.ایران

مؤلف: حامد ابراهیمی

ناظر عالی: دکتر عباس جمفری‌نیا

ناظر علمی: دکتر جهانگیر شریعت

ویراستار و ناظر فنی: دکتر ذکریا کاظم‌پور

نمونه‌خوان: مجتبی حسین‌زاده

تایپ و صفحه‌آرایی: مهدی عبدالمهدی

نوبت چاپ: اول

ناشر: انتشارات مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۸۴۰,۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، لویزان، بزرگراه ارتش، روبروی سازمان جنگل‌ها و مراتع، مرکز آموزشی و پژوهشی

شهید سپهبد صیاد شیرازی، مرکز مطالعات و پژوهش‌های اطلاعاتی تلفن: ۲۲۴۵۰۷۴۹

مقدمه..... ۱

فصل اول: مفاهیم کاربردی در محیط‌شناسی محیط‌شناسی ژئوپلیتیکی

۱-۲- الگو..... ۹

۱-۲- کارکرد الگو..... ۱۰

۱-۳- خصوصیات الگو..... ۱۰

۱-۴- محیط..... ۱۰

۱-۵- انواع محیط..... ۱۱

۱-۶- تحلیل محیطی..... ۱۳

۱-۷- محیط‌شناسی..... ۱۴

۱-۸- جغرافیا..... ۱۴

۱-۹- موقعیت جغرافیایی..... ۱۶

۱-۱۰- ژئوپلیتیک..... ۱۷

۱-۱۱- کد ژئوپلیتیک..... ۲۱

۱-۱۲- قلمرو و مرز ژئوپلیتیک..... ۲۲

۱-۱۳- وزن ژئوپلیتیک..... ۲۳

۱-۱۴- سلسله‌مراتب ژئوپلیتیک..... ۲۳

۱-۱۵- ساختار روابط ژئوپلیتیک..... ۲۴

۱-۱۶- منطقه ژئوپلیتیک..... ۲۴

۱-۱۷- عوامل ژئوپلیتیک..... ۲۵

۱-۱۸- علائق ژئوپلیتیک..... ۲۶

۱-۱۹- دغدغه‌های ژئوپلیتیک..... ۲۶

صفحه	عنوان
۲۰-۱	منطقه ژئوپلیتیک.....
۲۷	
۲۱-۱	ژئوپلیتیک انرژی.....
۲۷	
۲۲-۱	راهبرد ژئوپلیتیک.....
۲۸	
۲۳-۱	فضا و تقسیمات آن.....
۲۸	
۲۴-۱	الگوهای فضایی در ژئوپلیتیک.....
۲۹	
۲۵-۱	انزوای ژئوپلیتیک.....
۲۹	
۲۶-۱	چالش ژئوپلیتیک.....
۳۰	
۲۷-۱	بحران ژئوپلیتیک.....
۳۰	
۲۸-۱	ژئوپلیتیک و ژئواستراتژی.....
۳۱	
۲۹-۱	بنیان‌های جغرافیایی.....
۳۱	
۳۰-۱	موقعیت راهبردی و ژئواستراتژیک.....
۳۲	
۳۱-۱	منابع جغرافیایی همکاری‌ها و منازعات.....
۳۲	
۳۲-۱	قوت ژئوپلیتیک.....
۳۳	
۳۳-۱	ضعف ژئوپلیتیک.....
۳۳	
۳۴-۱	فرصت ژئوپلیتیک.....
۳۳	
۳۵-۱	تهدید ژئوپلیتیک.....
۳۴	
۳۶-۱	بسترهای فرصت‌آفرین ژئوپلیتیک.....
۳۴	
۳۷-۱	بسترهای تهدیدزای ژئوپلیتیک.....
۳۴	
۳۸-۱	ژئوپلیتیک قرن بیست و یکم.....
۳۵	
۳۹-۱	ژئوپلیتیک جهان اسلام.....
۳۵	

فصل دوم: چارچوب فکری و مبانی نظری محیط‌شناسی ژئوپلیتیکی

۱-۲	نظریه ارزش‌های جغرافیایی.....
۳۷	

۴۲	۲-۲- الگوهای فضایی در ژئوپلیتیک
۴۳	۲-۳- نظریه هارتلند
۴۴	۲-۴- نظریه ریملند
۴۵	۲-۵- نظریه قدرت دریایی
۴۶	۲-۶- نظریه کمربند شکنده
۴۶	۲-۷- نظریه ارگانیک
۴۷	۲-۸- نظریه ژئوپلیتیک بعد جدید قدرت
۴۹	۲-۹- نظریه ناحیه مرکزی جدید
۵۰	۲-۱۰- نظریه پدیده استثنایی ایران
۵۱	۲-۱۱- دیدگاه‌های مطرح پیرامون عوامل مؤثر در ژئوپلیتیک
	فصل سوم: گزاره‌های ژئوپلیتیکی مؤثر در محیط‌شناسی کشورهای پیرامونی
۵۷	۳-۱- موقعیت جغرافیایی
۶۰	۳-۲- موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک
۶۲	۳-۳- وسعت سرزمین
۶۴	۳-۴- شکل کشور
۶۶	۳-۵- عمق راهبردی
۶۸	۳-۶- طول و شکل مرزها
۷۰	۳-۷- شبکه آب‌ها
۷۱	۳-۸- وضع ناهمواریها
۷۲	۳-۹- وضع آب‌وهوا (اقلیم)
۷۳	۳-۱۰- ویژگی‌های کمی و کیفی جمعیت
۷۵	۳-۱۱- ملت و گروههای قومی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۱۲-۳- زبان.....	۷۶
۱۳-۳- ادیان، مذاهب و فرقه‌های دینی و غیردینی.....	۷۸
۱۴-۳- هویت تاریخی و تمدنی.....	۷۹
۱۵-۳- تفاوتها و تجانسهای اجتماعی و فرهنگی.....	۸۰
۱۶-۳- هویت ملی.....	۸۱
۱۷-۳- وحدت ملی.....	۸۱
۱۸-۳- ویژگیهای ملی.....	۸۲
۱۹-۳- اشتراکات و افتراقات هویتی با کشورهای همسایه.....	۸۳
۲۰-۳- جایگاه قدرت اقتصادی کشور در منطقه و جهان.....	۸۳
۲۱-۳- سیاستهای کلان اقتصادی.....	۸۴
۲۲-۳- منابع طبیعی.....	۸۴
۲۳-۳- وضعیت اشتغال، رفاه و معیشت مردم.....	۸۵
۲۴-۳- میزان صادرات و واردات انرژی، کالا و خدمات.....	۸۶
۲۵-۳- شبکه‌ها و زیرساخت مای حمل و نقل.....	۸۶
۲۶-۳- خطوط انتقال انرژی.....	۸۸
۲۷-۳- وضعیت صنعت و فناوری.....	۸۹
۲۸-۳- وضعیت تولیدات کشاورزی.....	۸۹
۲۹-۳- منابع و ذخایر معدنی و فسیلی.....	۹۰
۳۰-۳- وضعیت صنعت گردشگری.....	۹۰
۳۱-۳- عضویت در نهادها، رژیم‌ها و همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای و جهانی.....	۹۱
۳۲-۳- منافع اقتصادی مشترک با کشورهای دیگر.....	۹۱

۳-۳۳	نحوه توزیع ثروت و فساد مالی	۹۲
۳-۳۴	فاچاق کالا و مواد مخدر	۹۲
۳-۳۵	نوع و ساختار سیاسی حکومت	۹۳
۳-۳۶	قانون اساسی و کیفیت وضع قوانین	۹۴
۳-۳۷	وضعیت احزاب و نهادهای سیاسی	۹۵
۳-۳۸	وضعیت استقلال سیاسی	۹۶
۳-۳۹	واگرایی، خودمختاری و جدایی طلبی	۹۶
۳-۴۰	نفوذ ژئوپلیتیک	۹۷
۳-۴۱	تعارضات ژئوپلیتیکی با کشورهای پیرامونی	۹۸
۳-۴۲	همگرایی و واگرایی سیاسی منطقه‌ای	۹۸
۳-۴۳	اختلافات ارضی و مرزی	۹۹
۳-۴۴	علاقه ژئوپلیتیک بازیگران محلی، منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای	۹۹
۳-۴۵	عضویت در نهادها، رژیم‌ها و همکاری‌های سیاسی منطقه‌ای و جهانی	۱۰۰
۳-۴۶	موقعیت جغرافیایی کشورهای جدید	۱۰۱
۳-۴۷	جایگاه قدرت نظامی کشور در منطقه و جهان	۱۰۱
۳-۴۸	رهنامه نظامی	۱۰۳
۳-۴۹	توانمندی‌های تسلیحاتی متعارف و نامتعارف	۱۰۳
۳-۵۰	کمیت و کیفیت نیروهای مسلح	۱۰۴
۳-۵۱	تأسیسات و صنایع دفاعی	۱۰۴
۳-۵۲	بودجه دفاعی سالیانه	۱۰۵
۳-۵۳	پایگاه‌های نظامی هوایی، زمینی و دریایی	۱۰۵

۱۰۶.....	۳-۵۴- وضعیت صادرات و واردات تسلیحات و خدمات نظامی
۱۰۷.....	۳-۵۵- همکاری‌های دفاعی امنیتی کشورها
۱۰۷.....	۳-۵۶- وضعیت و توانمندی سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی
۱۰۸.....	۳-۵۷- قاچاق انسان، کالا و مواد مخدر
۱۰۹.....	۳-۵۸- توسعه مفهوم امنیت و گسترش آن به مسائل زیست‌محیطی
۱۰۹.....	۳-۵۹- قوانین و مقررات زیست‌محیطی داخلی
۱۱۰.....	۳-۶۰- آلودگی‌های زیست‌محیطی ناشی از توسعه صنایع
۱۱۱.....	۳-۶۱- آلودگی‌های زیست‌محیطی ناشی از تغییرات جمعیتی
۱۱۲.....	۳-۶۲- آلودگی‌ها و آسیب‌های محیط‌زیست دریایی
۱۱۳.....	۳-۶۳- آلودگی ناشی از بهره‌برداری از منابع معدنی و زیرزمینی
۱۱۳.....	۳-۶۴- اثرات زیست‌محیطی ناشی از اقدامات کشورهای همسایه
۱۱۴.....	۳-۶۵- عضویت در نهادها رژیم‌ها و همکاری‌های زیست‌محیطی منطقه‌ای و جهانی

فصل چهارم: نتیجه‌گیری

۵۸.....	۴-۱- خلاصه‌ای از فصول قبل
۱۱۸.....	۴-۲- تجزیه و تحلیل ابعاد اصلی تشکیل‌دهنده الگو
۱۲۲.....	۴-۳- رتبه‌بندی ابعاد اصلی تشکیل‌دهنده الگو
۱۲۳.....	۴-۴- تجزیه و تحلیل متغیرهای تشکیل‌دهنده الگو
۱۳۲.....	۴-۵- رتبه‌بندی متغیرهای تشکیل‌دهنده الگو
۱۴۰.....	۴-۶- تجزیه و تحلیل الگو
۱۴۸.....	۴-۷- ارائه الگوی محیط‌شناسی ژئوپلیتیکی کشورهای پیرامونی

شکل ۱-۱: مدل ژئوپلیتیک.....	۲۰
جدول شماره ۱-۴: آزمون مدل ساختاری.....	۱۱۹
جدول ۲-۴: اولویت‌بندی ابعاد نقش‌آفرین در الگو با استفاده از آزمون فریدمن.....	۱۲۲
جدول شماره ۳-۴: جدول بارهای عاملی مدل اندازه‌گیری انعکاسی اولیه.....	۱۲۴
جدول شماره ۴-۴: اولویت‌بندی متغیرهای نقش‌آفرین در الگو.....	۱۳۳
جدول شماره ۵-۴: اولویت‌بندی متغیرهای نقش‌آفرین در الگو.....	۱۳۴
جدول شماره ۶-۴: اولویت‌بندی متغیرهای نقش‌آفرین در الگو.....	۱۳۵
جدول شماره ۷-۴: اولویت‌بندی متغیرهای نقش‌آفرین در الگو.....	۱۳۶
جدول شماره ۸-۴: اولویت‌بندی متغیرهای نقش‌آفرین در الگو.....	۱۳۷
جدول شماره ۹-۴: اولویت‌بندی متغیرهای نقش‌آفرین در الگو.....	۱۳۸
جدول شماره ۱۰-۴: اولویت‌بندی متغیرهای نقش‌آفرین در الگو.....	۱۳۹
نمودار شماره ۱-۴: مدل بیرونی انعکاسی در حالت تخمین ضرایب استاندارد.....	۱۴۱
نمودار شماره ۲-۴: مدل بیرونی انعکاسی در حالت معادلاتی ضرایب.....	۱۴۲
جدول شماره ۱۱-۴: آزمون پایایی اشتراکی.....	۱۴۴
جدول شماره ۱۲-۴: آزمون میانگین واریانس استخراجی.....	۱۴۵
جدول شماره ۱۳-۴: آزمون فورنل و لارکر.....	۱۴۶
جدول شماره ۱۴-۴: آزمون کیفیت مدل اندازه‌گیری.....	۱۴۷
جدول شماره ۱۵-۴: آزمون ریشه میانگین‌های مجذورهای خطاهای باقی‌مانده.....	۱۴۸
نمودار شماره ۳-۴: الگوی محیط‌شناسی ژئوپلیتیکی پیرامون ایران.....	۱۵۷

بسم الله الرحمن الرحيم

"يرفع الله الذين امنو منكم و الذين اوتوا العلم درجات"

(خداوند مقام اهل ایمان و دانشمندان عالم را (در دو جهان) رفیع می گرداند.)

سوره مبارکه مجادله - آیه شریفه ۱۱

بدون شک تأمین امنیت ملی و تقویت توان دفاعی از مهم ترین اهداف و دغدغه های هر کشور از جمله نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در عرصه های داخلی، منطقه ای و بین المللی است و در این راستا، توجه به مؤلفه های مختلف اثرگذار بر امنیت ملی به ویژه ابعاد نظامی - دفاعی آن از اهمیت خاصی برخوردار بوده و از ضروریات اصلی کشورها در مسیر پایداری و توسعه است. بدیهی است که هر جا سخن از امنیت و امنیت ملی به میان می آید، بی گمان لازم است تهدیدات موجود در حوزه های داخلی و خارجی نیز به دلیل تأثیرات آن ها بر امنیت ملی، مورد مذاقه قرار گیرند.

معاونت اطلاعات ارتش جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از نهادهای مسئول "ارزیابی مستمر تهدیدات و توان رزمی دشمنان بالفعل و بالقوه" و مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد علی صیاد شیرازی به عنوان بازوی اجرایی "آموزش و پژوهش های اطلاعاتی آجا" و در راستای تحقق وظایف ذاتی خود در تأمین، تولید و معرفی منابع، کتب و نشریات مورد نیاز آموزش های اطلاعاتی و ارتقاء سطح دانش و مهارت کارکنان و فراگیران جامعه اطلاعاتی آجا گام برداشته و با بهره گیری از اساتید و صاحب نظران حوزه های ذی ربط نظامی، اطلاعاتی و امنیتی، اقدامات گسترده ای را تاکنون در راستای رسالت خود و ایجاد رشد و بالندگی فرهنگی و علمی و تشویق پژوهشگران و اساتید در عرصه تولید علم انجام داده و ضمن تسهیل انتشار یافته های علمی و بهره برداری از دانش تولیدی، امکان جدیدی را برای محققین، اساتید و فراگیران ارتش جمهوری اسلامی ایران و سایر سازمان ها و نهادها فراهم آورده است که چاپ کتاب حاضر بخشی از این اهداف را تشکیل می دهد.

همکاری و ارائه نظرات و دیدگاه های اساتید، صاحب نظران و فرهیختگان تأثیر به سزایی در ارتقاء سطح کیفی موضوعات و مباحث کتاب حاضر و دیگر محصولات انتشارات این مرکز در تولید محتوا و چاپ های بعدی خواهد داشت.